

Ualauala laalaaxu

Aili'i — Ta aili'i ne ane'i ta mitema iouvilemo manina. Xo ane'i Lataua musosovosi'a sou itulu nonixi sou isosovosi'a ta mitema sou i'elaxu mimii ulai noxou. No voxo mine Iesu muxaxai la ane'i ta aili'i mixaxai kalumo sou i'elaxa'a ta mimii ulai noxou Lataua no nano no anu tani tatila noxou. Ta aili'i ne umomomo sou isosovosi'a va'ava'axu uasi, utotomu ne ino'a ane mixali noxou Aloni no anu mata noxou Levi.

Kisi'a ta aili'i anu tatila manina noxi'a ta aili'i. No voxou mine isosovosou aili'i vile sou uxali loxo anu kisi'a, la uxolu uxaxai umomomo loxo tauu ie vilesisi xe ukalu la isosovosou vile sou uno'u tanixu la. Anu anusisi ane ulavusou u'unalai no anu kaventu ane tavuna manina sou unixi'u sialu ulai noxou Lataua sou uxexeenu susu noxou xe noxi'a ta mitema kalumo.

Ta aili'i mose'i kalumo ileme'a lexe kisi'a ta aili'i. Ta aili'i ane ne ane'i ta tatila manina noxi'a leviani, ilo'a ane'i ane mixaxai loxo kisi'a ta aili'i tei xe kisi'a ta aili'i ane misosovosou sou uxaxai kalumo.

Aixiputo — Aixiputo ne anu xalee lia tila vile 'alai ne Isilaeli. Ta Isilaeli milai mixolu ne la mixali ta mitema sou xaixai vitanisi noxi'a ta Aixiputo mumomomo loxo tauu ie itemaxu mavulovexa ta tamei (400yrs) (Apo 7:34-38).

Aleluia — No mine ta Iutaia imasaxa lexe i'itinu Lataua ualasou la ilavusou i'ava lexe "Aleluia." Vaikala aleluia ne laaxu lexe, "Ta'itinu Iaue ualasou," anu loxo ta'itinu Lataua ualasou (Pal 19:1-6).

Angelo — Ta angelo ne ane'i ilo'a Lataua ixoxolu teitexi no opo loxotolo. Mo ane'i ta mitema sou ino'u vaikala noxou Lataua ulai noxi'a ta mitema. Ane'i ta angelo ne ta mitema uasi, ane'i ta uleenu, mo umomomo sou tamaisi'a uasi, ia ane'i me'a imasaxa lexe ipala'a noxi'a ta mitema, la sou ane'i ixali. Lataua mupalusi'a sou i'oxonu xaixai noxou. Xaixai noxi'a ne sou isaxila'a ta mitema noxou Lataua (Apo 12:6-11; 27:23; Eva 1:14).

Xe voxo mose'i la Lataua upalusi'a sou ilai ivikalane'i ta mitema mose'i no anu a'alo mose'i iouvilemo manina.

Kisi'a ta angelo ne ualasou lexe Mikaeli (Jud 1:9). Xe vile ualasou lexe Xavulieli (Luk 1:19, 26).

Aposeli — Tei la Iesu musosovosi'a ta mitema mavulovexa mo mulu'e lia ta tamei sou mixali ta aposeli noxou (Mat 10:1-4; Mak 3:13-19; Luk 6:12-16). Ta mitema ne ilo'a Iesu ixoxolu utotomu, xe ulosi'a vaivaikala. No mine Anu musoli xe mutulu la ane'i mimaisou no ie'i. La sou Anu mupalusi'a milai mia'aloi'a ta mitema no anu mii ma'ia ane'i mimaisou no ie'i xe mia'aloxu a'alo laixe. Ane'i mixali kisi'a ta mitema e mimuxaxu tane'i noxou Iesu. No nano no anu lavuku sou a'alo sou xaixai noxi'a ta aposeli la Paulo ilou Valunavasi mo ta mitema mose'i la ne, imoxo'a lexe ane'i ta aposeli. Xo ane'i kalumo ne Iesu Kalisito musosovosi'a xe mupalusi'a sou i'oxonu xaixai noxou.

Dorexoni — Dorexoni ne anu mii vile masua manina. Namaisou no anu Palapala'alixu 12:3, 13:4. Ta mitema mose'i mi'oxo lexe

anu loxo tuxemana vile toxoxa'a manina. Xe sel'i mi'oxo lexe anu loxo iaulu toxoxa'a. Dorexoni ne anu xaviinu musuku. Anu musosovo sou Satani e anu tila noxi'a ta uleenu ta masumasua.

Elodesi — No nano no anu Lavuku Tavuna alavua la ta mitema tami'a mileme'a lexe Elodesi.

1) Tatananu tuala Elodesi, ilemolu lexe tatananu tuala anu tatila manina, xe kisi'a ta lutaia no voxo mine Iesu nenu mivo'onu. Anu itema nesi ane u'oxo lexe uvau Iesu usoli no mine Anu keakeaxu (Mat 2:1-22; Luk 1:5).

2) No mine Iesu mua'aloxu a'alo laixe xe mu'oxonu sosovo iouiou la Elodesi Antipasi anu muxolu musaxila'u xalee lia tila ne Xalilaia. Anu itema nesi ane mu'uluxe Elodiasi, ane vimou semau, mo muxotonu Ioanesi anu itema sou u'ulosi'a ta mitema xolanu. Mo no mine mitetelisu Iesu sou ivau usoli la mino'u milailixu noxou Elodesi sou mutalitali'isou kalumo (Mak 6:14-29; Luk 23:6-12).

3) Tatananu tuala Elodesi Axulipa (1) tei anu mu'oxonu masuane'i ane'i ane mimuxaxu tane'i noxou Iesu Kalisito tatei. Mo anu muvau Iakovo e Ioanesi vimou musoli kalumo (Apo 12:1-23).

4) Tatananu tuala Elodesi Axulipa (2) ta tameisou anu muxolu no anu voxo noxou Paulo. No mine Paulo mutulu no anu vaivaikala la anu mulomusou mukalu, la sou mupalusou mulai ne Romu sou mutulu no iou Kaisari (Apo 25:13-26:2; 26:19, 27-32).

Evalaio — Evalaio ne laaxu iouvilesisi loxo

Iutaia. Ta mitema e ileme'a lexe ta Evalaio ne Avalaamu ta 'ilu'ilusunu. Uala ne mulaa noxou mutu'u ovuxa'a vile ilemolu lexe Eveli.

Iesu — Uala Iesu ne laaxu lexe “Itama sou Pamauli” xe laaxu vile lexe “Lataua anu itama sou pamauli noxinge”. Uala mose'i la mimoxo'u Iesu no anu kalumo aloxo 'o Iesu Kalisito, Itama 'Olu, xe Deviti 'Olu.

Iosepu — No nano no anu Lavuku Tavuna, la tamaisou mikaukavunu ta mitema tavu'alo ualasi'a lexe Iosepu.

1) Iakovo ta 'olu mavulovexa mo mulu'e lia tamei. Vile noxi'a ane Iosepu, xe vimou ane Beniamini. Ane'i mata mavulovexa mo mulu'e lia tamei noxi'a ta Isilaeli ane (Apo 7:9-14; Ioa 4:5; Eva 1:11; Pal 7:8).

2) Iosepu vile la, anu Malia mulue.

3) Iosepu vile anu Iesu vimou vile (Mat 13:55; Mak 6:13).

4) Iosepu vile la, Iakovo kokope vimou (Mat 27:56; Mak 15:40, 47).

5) Iosepu vile ne anu sie Alimatia. Anu itama sou lavuluti, xe anu vile noxi'a ta kisokisou noxi'a ta Iutaia. Mo anu itama laixe vile e ulavusou umulimulinu Iesu Kalisito laixe (Mat 27:57-60; Mak 15:42-46; Luk 23:50-53; Ioa 19:38-42).

6) Iosepu Valusavasi (Apo 1:23) anu itama vile ilou Kalisito mixoxolu xe mumulimulinu. No mine ta aposeli mipita sou lexe isosovosi'a ta mitema ta tamei. Vile ane Iosepu xe Matiasi. Ia no mine mi'oxonu vila'i vile sou lexe ixalisou 'ena'ei uno'u tanixu Iudasi, la misosovosou Matiasi.

7) Valunavasi ne ane'i imoxo'u lexe Iosepu kalumo (Apo 4:36).

Isi — Isi ne anu mii vile ilavusou i'oxonu veleti no anu. Anu mii sou u'oxonu veleti la uxali tatila. No mine ane'i sou ixutuxu veleti, la ino'u palaua xe ipaxele isi seville kitu'a uvaxa no anu la sou anu u'oxonu veleti usoxo la uxali tatila manina (Mat 13:33; 16:6, 12; 1Ko 5:6-8; Xal 5:9).

Isilaeli — Uala Isilaeli ne anu Iakovo ualasou vile ane. Iakovo ne anu Aisaki 'olu vile noxie semau Liveka e mivo'one'i ilou vimou mikei. Ta 'ilu'ilusunu Isilaeli ne ilemolu ualasi'a iouiou manina. Ane'i ilema'a vile lexe “ta Iutaia” xe ileme'a lexe “ta Evalaio” kalumo.

Itama sou palomatana — Itama sou palomatana ne anu itama sou ua'aloXu mii ma'ia Lataua movikalanuxu sou uvikalane'i ta mitema no anu. Anu utulu usosovosou Lataua ulai noxi'a ta mitema.

Tei manina la Lataua mupalusi'a ta mitema sou palomatana tavu'alo, loxo Samueli mo Aisaia xe Ielemia. Noxi'a ta mitema nesi la Lataua movikalane'ixu tei. Ane'i mia'aloXu lexe Anu uxali a loxovaa, mo uxaxai a loxovaa xe mii ma'ia ta mitema i'oxonu no anu soli noxou. Mo ane'i mivivikala no anu mimii tavu'alo ane sou uxali ili'i no anu voxo kaluxusou no lialia 'o ukalusi. Mimii ane ne uxali tei no mine Iesu ulivu ulu'e sou utulusi'a ta mitema no lialia 'o ukalusi no anu vaivaikala.

Kaisari — Kaisari ne anu uala ta Romu ilavusou ilemolu tila vile xe tatananu tuala ne Romu no anu. Anu uala sou itaxanu tila vile la umomomo sou imoxo'u ualasou ulovo uasi, imoxo'u ualasou aloxo ne. No mine ta Romu mi'oto sou mino'u xalee lia ta tatila mose'i,

la Kaisari anu muxolu kisi'a ta Romu ne imoxo'u lexe Kaisari.

Kalisito — Kalisito ne no anu vaikala noxi'a ta mii kea, la ilemolu vile lexe Mesaia. Uala Kalisito ne no anu vaikala Xiliki xe Mesaia ne no anu vaikala noxi'a ta Iutaia.

Vaikala ne laaxu lexe, “itema e minixi'u ueli no kisou sou uxali itema tila vile” xo taatei ne, no mine Lataua usosovosou itema vile sou uxali tatananu tuala la ane'i inixi'u ueli no kisou itema ne sou sosovo lexe anu tatananu tuala.

Kanani — Kanani ne anu ualasou lia xalenu e Lataua musakiinu vaikalasou lexe ulosi'a ta Isilaeli sou ixolu no anu. Vaimomo 'o la ilemolu lexe Isilaeli. Xe voxo mose'i la ilemolu lexe Palesutaeni.

Kesi sou opo vilesisi noxou Lataua — Kesi sou opo vilesisi noxou Lataua ne mi'oxonu no anu ovu ia mimulaxu xoulu no ale sou musu'asou ovu. No nano no anu kesi ne la mimulaxu kulu alelaxu ta tamei e Lataua mukaukavunu lapuloto mavulovexa no anu (Eva 9:4, 5). Ta Isilaeli itavulenu kesi ne utotomu no mine ane'i imuamua'i no tani vitanisi xe no nano noula. Mo kesi ne utotomu imulaxu uai no nano no anu tani sou lalotu noxou Lataua. Kesi ne xe mimii e muai no nano no anu ne Lataua na'u muisalili. Xo anu musosovosou opo vilesisi e Lataua mu'oxonu mulai noxi'a ta mitema ne Isilaeli.

Opo vilesisi Lataua musakinu vaikalasou tei — Ta mitema ta tamei isakiinu vaikala vile pumuxu no taine'i ilou mo ilou opone'i vilesisi no anu. Loxo itema vile u'oxonu opo vilesisi vile, la anu musakiinu vaikala sou u'oxonu lexe u'oxonu xaixai noxou menexu

ne. Xe anu menexu ne ukolinu la u'oxonu xaixai noxou. Lataua musakiinu vaikalasou opo vilesisi, la Anu molu muxalixu opo vilesisi noxou, la musakiinu vaikala lexe Anu uxali manina mo Tila noxi'a ta mitema noxou, lexe ane'i imulinu.

Lataua musakiinu vaikalasou opo vilesisi ta tamei Lataua mu'oxonu. Opo vilesisi Lataua musakiinu vaikalasou teinu ne Lataua mu'oxonu noxou Mosesi. Anu aloxo 'o, Lataua movikala lexe ta mitema ta'ei ane imulinu xe imuxaxu lapuloto no tane'i, la Anu uno'a loxo ane'i ta mitema noxou. Ia itema vile umulinu lapuloto ane tei ne ukalusi uasi, mo no anu opo vilesisi Lataua musakiinu tei ne u'oxonu itema vile uxali ulapu no iou Lataua uasi. Lataua musakiinu vaikalasou opo vilesisi ta tameisou, la Lataua movikala aloxo, lexe itema vile umuxaxu tanu noxou Iesu Kalisito la Anu uno'u mo umoxo'u lexe anu itema mulapu. Xo anu ususu no anu mii vile xe umamulonu lapuloto noxou ne uasi (Luk 1:72; Apo 3:25; 7:8; Xal 3:17; Eva 9:1). Lataua musakiinu vaikalasou opo vilesisi tameisou, Mat 26:28; Mak 14:24; Luk 22:20; Rom 11:27; 1Ko 11:25; 2Ko 3:6; Eva 7:22; 8:6-13; 9:15; 10:16, 29; 12:24; 13:20.

Lapuloto — Lapuloto noxou Lataua 'a mikaukavunu muai no nano no anu lavuku ta'uve e mikaukavunu tei no anu Lavuku Tavuna teinu. Lavuku ta'uve ne ane, Tava'u, Lataua mulivulixa'a, Itiiti, Levi, Lapuloto. No nano no anu lavuku ta'uve ne la lapuloto noxou Lataua e mulosou Mosesi sou ta mitema imulinu ne mulemolu lamana, xe mikaukavunu muai no nano ne (Eva 7:5,

9-10; Pal 7:7).

La'ilali sou Lataua mupolopepene'i ta Isilaeli — La'ilalai sou Lataua mupolopepene'i ta Isilaeli ne anu mii tatila manina noxi'a ta Iutaia. Lataua mupolopepene'i ta Isilaeli ne laaxu aloxo 'o. Taatei manina no mine ane'i mixali ta mitema sou xaixai vitanisi ne Aixiputo la Lataua musu'uline'i sou mu'umene'i la mulaane'i. Tava'u aloxo ne, la sou uto-tomu ane'i isosovosou voxo ne sou ixavutalanu. No voxo ane ne la Lataua mupalusou angelo noxou mulai sou muve'ave'a ta Aixiputo ta 'ili'ili'a e ta laposalaxa'a misoisoli. Ia Anu muvikalane'i ta Iutaia lexe tani vilevilesi ivau sipsip 'olu ia ino'u sialuxu la ilutunu no aitengasi'a pa'upa'umolu. Mo sou no mine angelo une'e xe umaisou sialu, la anu upolopepeenu tani ne, ia u'unalai sou uvau molomolo vile uasi (Mat 26:2, 5, 17-19).

La'ilali sou Pentikosi — La'ilali sou Pentikosi ne anu voxo vile tatila manina noxi'a ta Iutaia. Vaikala “Pentikosi” ne laaxu lexe “mavulovexa ta'uve (50)” ta Iutaia ilavusou isosovosou voxo mavulovexa ta'uve ili'i no voxo sou Lataua mupolopepene'i.

No anu voxo sou Pentikosi ne ta Iutaia ilavusou isosovosou voxo sou xai sou uiti lingamo sou imolou. Mo ane'i kalumo ixavutalanu voxo e Lataua mulosou Mosesi lapuloto mavulovexa noxou taatei no laxa'ilu ne Sinai.

Ia vaimomo 'o ta temanu lalotu noxou Kalisito isosovosou voxo sou Pentikosi ne, sou ixavutalanu voxo sou Uleenu Tavuna mulu'e muxolu noxi'a ta mitema e mimuxaxu tane'i noxou Iesu Kalisito. (Apo 2:1-4; 20:16; 1Ko 16:8).

Levi — Levi ne anu vile noxi'a Iakovo ta 'olu mavulovexa mo mulu'e lia tamei ane. Mo anu mata vile noxi'a ta Isilaeli mavulovexa mo mulu'e lia tamei. Mata Levi ne ane'i mikalitotone'i mixolu va'axu noxi'a mata leviani 'ole. Xo xaixai noxi'a ne sou i'oxonu xaixai noxou Latauasi no nano no taasou lalotu tatila noxou Lataua.

Aloni ne anu no anu mata noxou Levi la sou ane'i misosovosi'a la'oluxa'a noxou Aloni nesi sou ixaxai loxo ta 'aili'i.

Mo ta molomolo noxou Iesu e mavulovexa mo mulu'e lia tamei ne, vile noxi'a ualasonu lexe Levi. Anu ualasonu vile lexe Mataio. (Eva 7:5, 9-10; Pal 7:7; Mat 9:9-13; Mak 2:14; Luk 5:27-29).

Mana — Taatei no mine ta Isilaeli mi'ume ne Aixiputo, la mine'e mixixaoxao no xalee lia vitanisi mumomomo loxo tauu ie itemaxu ta tamei (40yrs). No voxo ane ne la Lataua mulosi'a la'ilali. La'ilali ne ilemolu lexe "mana." Anu ulapau no voxovoxo utotomu molu teitexi no loxotolo ulu'e. Ia no anu voxo tavuna sou lalotu la anu ulapau uasi. A'alosou la'ilali ne a mikaukavunu muai no nano no anu a'alosi'a ta Isilaeli (Mul 16:13-36; Ioa 6:31, 49; Eva 9:4; Pal 2:17).

Masitati — Masitati ne anu ovu vile ualasonu aloxo ne. Ngiaxu ne kitukitu manina. Ia no mine uleme la uxali ovu toxoxa'a. Talamana lexe ovu ne a loxovaa uasi, ia anu ovu soxu vile kitu'a (Mat 13:31-32; 17:20; Mak 4:31-32; Luk 13:19; 17:6).

Melikisateki — Nexi talavusou itema e Melikisateki 'o laixe malaxo uasi. Ia lexe naitiiti no nano no anu lavuku Evulaio mautunu 5 ulai uxali no anu mautunu 7, la a'alosou 'a muxolu ne. No nano no anu Tava'u 14:17-

20, la mikaukavunu a'alosou lexe no voxo vile la ta mitema sou 'oto'oto mine'e mi'oto la mino'u Avalaamu iau Loti la ilo'a semau mo ta 'olu xe mino'u miumiu, la mino'u mulai. Avalaamu mulai mu'otoxa'a la mutaloxolixa'a, la mulivunoxu Loti ilo'a semau mo ta 'olu xe miumiu la mulivulixa'a. Ia no mine Avalaamu ulilivu unene'e no vote'i la muxalisou Melikisateki.

Xe Melikisateki muavuti la munitixu Avalaamu veleti ilou uaini xe mukalu la mualusou. La mukilaka mulai noxou Lataua lexe, Lataua usaxila'u mo u'oxo laixe noxou utotomu. Xe Avalaamu muavuti la muvelunu mimii e anu muno'u no anu 'oto'oto ne la musu'a la'oluxu mavulovexa, ia mavulovexasou, la mulosou Melikisateki. Anu aloxo ne, la sou ta Isilaeli ilavusou imulinu sou ilosi'a ta aili'i mavulovexasou mi'ami'a. La sou Lavuku Evalaio muvikala lexe utotomu imasaxa lexe isosovoi'a ta aili'i, la isosovosi'a no anu mata noxou Levisi. Ia no anu voxo ane Melikisateki mune'e muxalisou Avalaamu ne la Levi anu 'ilusunu Avalaamu ne upaa uao. Tava'u aloxo ne, la sou vaikala muai no nano no anu uoli voloxu Evalaio muvikala lexe, no mine Avalaamu mulosou Melikisateki mavulovexasou no anu miumiu, la anu aloxo ane'i ta aili'i ukalusi no anu mata noxou Levi ne i'oxonu aloxo ne ukalusi. Xo ili'i la ane'i ixali noxou Avalaamu (Eva 5-7).

Mosesi — Taatei no mine ta Isilaeli mixali ta mitema sou xaixai vitanisi noxi'a ta Aixiputo, la Lataua musosovosou Mosesi sou u'umene'i noxi'a ta Aixiputo sou ilaa ilivu ilai no xalee lia e Anu mu'oxo lexe ulosi'a.

No voxo ane ne la Mosesi muxali itema

tila manina noxi'a ta Isilaeli sou muulaxune'i. Lataua mu'avalou Mosesi sou xaixai ne no anu vote'i iouvilemo manina. Anu muxali noxou no anu vote'i aloxo, Mosesi mumaisou navu mu'ani no anu ovu vile la uvevelemu ia navu ne u'ou ovu ne uasi. La Mosesi mulavusou lexe Lataua a uxoxolu ne. Ia anu mulutu mulai 'al'ai sou lexe umaisou mii ne, la Lataua muvikalanu lexe Anu musosovosou sou uulaxune'i ta Isilaeli ilivu ilai no tualasi'a.

Osana — Vaikala “Osana” ne, anu vaikala sou sexela. No mine itema tila vile uxali, la ta mitema i'avasou aloxo ne. Anu laaxu lexe “Lataua upamaulinu,” xe “Taitinu ualasou.”

Olivu — Olivu ne anu ovu vile unene'a la tem- atemanu. Temanu ne namaisou la iouvilesisi aloxo ovu noxinge e ilemolu lexe tila (Rom 11:17, 24; Iak 3:12; Pal 11:4).

Ovu valautu — No anu 'ilixu noxi'a ta Romu, lexe itema vile u'oxonu 'ilixu vile masua manina loxo uvau itema vile usoli xe upakali menexu vile miu vile, la ane'i ilosou navu- navu la ililixu no ovu valautu mo ivau usoli.

No anu ovu valautu ne ane'i i'oxonu aloxo, ane'i ino'u ovu ta tamei la ipitanu xe ukalu la sou ino'u itema la ililinu avoavolu ilou tavatava'u xe ukalu, la sou i'itinu ovu valautu ne utulu la itema ne ulilili no anu mole usoli. Itema e ulili ne, maulamenge uxamulinu navu- navu tatila manina ka sou usoli. Anu mii sou maela toxoxa'a.

Palisaio — Ta Palisaio ne ane'i ta mitema xulumuxa'a mose'i no nano noxi'a ta Iutaia. Ane'i ta mitema ta tatila manina. Ane'i ta mitema sou ixaxai no anu xaixai noxou Lataua, ilo'a ta tisa sou lapuloto. Ane'i milavu laixe no anu lapuloto noxou Lataua

e mulosou Mosesi. Ia ane'i mimulaxu mose'i mutelo no latanu la, xe milavu no anu 'ili'ilixu mose'i noxi'a taxaixasi'a kalumo, la miilanu ilou. Ane'i utotomu ne itooxa'a, xo ane'i i'oxo lexe ane'i ta mitema ta laixe manina noxi'a ta mitema leviani. Ia ane'i voxo mose'i la ilavusou ivikala masumasua, xe ikalavoi i'oxonu xaixai laixe no iei ta mitemasi. Ia uasi xavutalai'a ne masumasua manina. La sou ane'isi ane mipupuiou Iesu la mikamuli vote'i sou mivau musoli.

Romu — Romu ne anu tuala tatila sou xalee lia tila ilemolu lexe Itali. No voxo noxou Iesu la ta Romu mi'oto la mino'u tuatuala tavu'alo no lialia 'o, la misaxila'a mixolu no laxa'a. Mo mi'oto noxi'a ta Isilaeli kalumo la mi'oxone'i mixolu no laxa'a kalumo. Tava'ua aloxo ne la sou ta Isilaeli la'iaxa'a xo imasaxa ixolu no anu saxisaxila'u noxi'a ta Romu uasi. La sou ane'i i'oxo lexe ikusai'a mo ixexesi'a.

Sadukaio — Ta Sadukaio ne ane'i ta mitema ta tatila la'oluxa'a mose'i mixolu no taine'i ta Isilaeli. Ane'i ilavusou ilosieixa'a ta mitema no anu lapuloto noxou Lataua e mulosou Mosesi. Mo imasaxa lexe ta mitema imulinu laixe, ilou 'ili'ilixu noxi'a ta xaixasi'a ta Isilaeli manina. Ane'i ixaxai iouvilesisi aloxo ta Palisaio nesi. Ia ane'i voxo mose'i la ilo'a ta Palisaio ilavusou i'oto sou anaxa'a. Xo ta Palisaio imuxaxu tane'i lexe itema usoli ia ili'i la anu utulu la, ia ane'i ne uasi.

Samalia — Samalia ne anu ualasou xalee lia vile. Ta mitema no xalee ane ne, ane'i ta Iutaia maninasou uasi. Xo taatei manina la ane'i mi'uluxa'a ta sema ne ta Iutaia uasi. La sou ane'i ta Iutaia maninasou ne imolosi-lane'i.

Sioni — Sioni ne ualasu laxa'ilu vile ane mitulusou tuala ne Ielusalemu no anu ne. Mo mitulusou tani tatila sou lalotu noxou Lataua no anu, la sou no nano no tuala tila ne, la laxa'ilu ne anu muxali mii tatila manina mo Lataua na'u mu'isalili. Voxo leviani la Ielusalemu ne ilemolu lexe Sioni (Mat 21:5; Ioa 12:15; Rom 9:33; 11:26; 1Pi 2:6).

Sipsip 'Olu noxou Lataua — Ioanesi itema sou u'ulosi'a ta mitema mumoxo'u Iesu lexe “Sipsip 'Olu noxou Lataua” Ioa 1:29, 36. No anu 'ilixu noxi'a ta Iutaia la ilavusou ivau sipsip 'olu la i'elaxu ulai noxou Lataua sou uxexeenu susu noxi'a. Mo sialuxu sipsip 'olu ne, anu u'uine'i la ixali malemalenga no iou Lataua. La sou ane'i imoxo'u Iesu lexe Sipsip 'Olu noxou Lataua xo Anu mu'italonu mauxu loxo sipsip 'olu mi'elaxu mulai noxou Lataua sou uxexeenu susu noxinge.

Ta Iutaia — Ta mitema xulumuxa'a e ileme'a lexe ta Iutaia ne ane'i mutu'u ovuxa'a ane Avalaamu.

Uala ta Iutaia ne laaxu lexe, “ta mitema ane mixolu no xalee lia ne Iutaia.” Ane'i ta mitema ane ne, mixali no anu mata noxou Iuta. Anu Iuta ne anu mata vile no anu mata mavulovexa mo mulu'e lia ta tamei noxi'a ta Isilaeli. Ia ili'i la uala Iutaia ne ileme'a ta Isilaeli ukalusi no anu.

No anu a'alo laixe sou Iesu Kalisito e Ioanesi mukaukavunu, la anu mumoxo'a ta mitema xulumuxa'a se'i lexe ta Iutaia. Ta mitema e anu mumoxo'a ne, ane ane'i ta kisokisou noxi'a ta Iutaia ne.

Ta mitema ta Iutaia uasi — Ta mitema ta Iutaia uasi no anu vaikala noxi'a ta mii kea la ilemolu lexe “Gentiles.” Laaxu lexe ta

mitema no xalee lia ta tatila no lialia 'o mukalusi ia ta Iutaia ane'isisi uasi. Aloxo ne la sou ta Iutaia itooxa'a xo ane'isisi Lataua musosovosi'a lexe anu ta na'u, la sou ane'i i'oxonu masuane'i ane'i leviani.

Ta molomolou Iesu — No nano no anu vaikala noxi'a ta mii kea la ileme'a ta molomolo noxou Iesu lexe disaipel. Ta mitema ane imulimulinu mo imuxaxu tane'i noxou mo ilolomusou vaivaikala noxou xe imulimulinu vaivaikala ne ane'i ta molomolo noxou Iesu ane. No nano no anu a'alo sou xaixai noxi'a ta aposeli la uala ne muxiu. La ngamaisou imuxaxu lexe ta molomolo noxou Iesu uasi, mipotongalelene'i lexe, “ane'i ane mimuxaxu tane'i noxou Iesu xe ta vivilo.”

Mo alaxu mose'i no anu lavuku noxi'a Mataio, Maluko, Luka xe Ioanesi la, ileme'a lexe, “ta molomolo mavulovexa mo mulu'e lia tamei.” Ane'i ta molomolo mavulovexa mo mulu'e lia tamei e Iesu musosovosi'a xe mu'avali'a sou ilo'a ixoxolu. Anu upalusi'a ilai no tuatuala loxo ta aposeli xe ta mitema sou ino'u vaivaikala noxou ilailixu. Loxo anu mulemolu muai no nano no anu lavuku noxou (Mat 10:1-4).

Tani alelaxu tavuna noxou Lataua — Taatei manina no mine ta Isilaeli mixixaoxao no xalee lia vitanisi, la Lataua muvikalanu Mosesi lexe utulusou tani alelaxu vile Anu mupela'uxu laixe sou utulusou a loxovaa. Mo muvikalanu lexe utulusou, la uno'u lavalava laixe manina, ilou ta mimii laxusi'a la ukapi no anu. Tani alelaxu ne mitulusou sou imuxaxu kesi sou opo vilesisi noxou Lataua no anu, ilou lavo'o ta tamei e Lataua mukaukavunu lapuloto mavulovexa no anu

ilou mimii mose'i la noxou Lataua.

La sou ta Iutaia ilavusou ilolotu no anu xe i'elaxu mimii ulai noxou Lataua ane utotomu mulai muxali no mine Solomoni mutulusou tani tavuna toxoxa'a sou lalotu.

Taasou lalotu — No tuala ta tatila mo no tuatuala vilevilesi no xalee lia tila noxi'a ta Isilaeli ne, ane'i i'a taasou lalotu vilevilesi. Tani ne anu tani sou ipita no anu no voxo tavuna utotomu. No anu tani ane ne ane'i ilavusou iitisou vaikala noxou Lataua mo ilosie'i ta mitema lapuloto noxou Lataua no anu. Mo ikilaka no anu xe ilolotu no anu. Voxo leviani la ilavusou imomosou susu no nano ne kalumo.

Vaalu, lataua kalakalavoi — Lataua kalakalavoi ne anu ta mitema mipuinu xe mi'oxonu no avo'a la anu masua xe u'oxonu 'ili'ilixo masumasua sou vote'i. Taatei manina la ta Isilaeli milutu mine'e mixolu no xalee liaxa'a ta Isilaeli, la ta mitema ane mixoxolu no xalee lia ne ilavusou ilolotu noxou lataua kalakalavoi. Ia no voxo mose'i la ta Isilaeli kalumo ilavusou ilotu noxou Lataua uasi, ia imuline'i sou ilai ilolotu noxou lataua kalakalavoi ne (Rom 11:4).

Valaka — Valaka ne anu itema vile tila noxi'a ta Isilaeli. Anu ulavusou uulaxune'i no anu 'oto'oto la ane'i italoxolixa'a ta uluai'a tavu'alo. Namaisou a'alosou a muxolu noxou Iud 1:4-5 (Eva 11:32).

Valovalo — Ta Isilaeli i'oxo'oxonu sou i'elaxa'a ta mimii no anu ulai noxou Lataua. Ane'i ive'a ta mimii loxo ta sipsip mo ta xoutu xe ta kau sou i'elaxa'a ulai noxou.

Valovalo ne ane'i i'oxonu no anu lavolavo'o, ita'olunu lavolavo'o utelai xe teitexi la sou anu tanixu mimii sou i'elaxu.

Vaviloni — Vaviloni ne anu ualasonu tuala tila vile. Taatei manina, la ta mitema sie Vaviloni mine'e mi'oto noxi'a ta Isilaeli la miualixa'a no anu 'oto'oto ne la mitaloxolixa'a. La sou mino'a ta mitema ne Isilaeli tavu'alo milailixa'a sou mi'oxone'i mixali loxo ta mitema sou xaixai vitanisi noxi'a no tualasi'a. La sou ane'i mixolu ne tauu ie itemaxu tatalu mo mavulovexa (70) (Mat 1:11-12, 17; Apo 7:43).

No nano no anu Palapala'alixu 14:8, 17:5 xe musolonu mulai no anu mautunu mavolovexa mulu'e lia ta'uve mo movaxa simi tatalu (18), la tuala tila ilemolu lexe Vaviloni a milemolu no nano ne. Ane vaivaikala muai no nano no uoli voloxu noxou 1Pi 5:13, la Vaviloni ne anu kalumo male musosovosou tuala tila ne Romu.

Velesevulu — Velesevulu ne anu uleenu vile ualasonu aloxo ne. Anu uleenu sou u'oxo'oxonu 'ili'ilixu masumasua sou vote'i. Mata mose'i noxi'a ta Isilaeli ilavusou ilolotu ulai noxou. Tei manina la ualasonu lexe Vaalu-sevuvu. Anu ualasonu vile lexe Satani. Anu kisi'a ta uleenu ta masumasua.

Voxo tavuna — Voxo tavuna ne anu voxo vile toxoxa'a manina. No nano no anu Tava'u la mikaukavunu a'alo muai lexe, no mine Lataua musoko'u sou mukoinu mimii latala mukalusi no lialia 'o, la Anu muxaxai voxo muxatele vile ia voxo muxatele tameisou la Anu muma'ila. Xo xaixai noxou mukalu. Aloxo ne la sou Lataua movikala lexe ta mitema ixaxai voxo muxatele vile, ia no anu voxo muxatele tameisou, la anu laixe lexe ane'i ima'ila mo ilotu ulai noxou Lataua.

Noxi'a ta Isilaeli, la ane'i mi'oxonu lapuloto tavu'alo mose'i la sou voxo ne. Ane'i mivikala lexe no anu voxo ne, umomomo sou ta mitema i'oxonu xaixai vile uasisi manina.

Mo la'iaxa'a sou voxo ne misevile no mine itema vile umulinu uasi. Tava'u aloxo ne la sou no mine Iesu mupamaulinu itema e pipiena mu'oxonu xe ta molomolo noxou mimolo uiti sou mi'ou no voxo tavuna ne, la ane'i mi'oxo lexe ane'i mixaxai ane.

Xiliki — Xiliki ne anu ualasi'a ta mitema xulumuxa'a no anu xalee lia tila ilemolu lexe Xiliki (Greek). Namaisou no anu mepu la tuala ta tatila sou xalee lia tila ne Xiliki ne ane Atenaisi. Mo tuala tila ne Kolinito ne anu muxolu no nano no xalenu lia tatila ane ne kalumo.

Ta mitema sou xalee lia tila ne Xiliki ne lavulavu muve'a, la ta mitema itaxane'i no anu lavulavu noxi'a ne. Ta mitema tavu'alo ilavusou ivikala no anu vaikala Xiliki. Aloxo ne la sou no mine Iesu mune'e muxaxai no lialia 'o, la ta mitema latala e mino'u lavulavu ne imomomo sou ivikala no anu vaikala Xiliki. No anu vaikala noxou Lataua alavua ne tei la mikaukavunu no anu vaikala Xiliki.

Xooxoo ungasi'a ta molomolo — No anu 'ilixo noxi'a ta Iutaia, la ta 'ili'a ta mulu no mine ta neni'a ivo'one'i ukalu xe voxo muxatele tatalu ukalu, la sou ino'a ulai sou xooxoo ungasi'a. Xo Lataua muvikalanu Avalaamu lexe ane'i i'oxonu aloxo ne. Ngamaisou a'alosou muxolu no anu Tav 17:9-14.

Lexo xooxoo ungasou itema vile la anu sosovo lexe anu itema Iutaia maninasou. La sou ane'i ilavusou ileme'a ta Iutaia lexe ane'i ane xooxoo mungasi'a. Tei no mine ta mitema misokou sou mia'aloxu a'alo laixe, la ta Iutaia mose'i ne mivikala lexe, itema e Iutaia uasi ia umasaxa sou uxali itema mulapu la anu laixe lexe xooxoo ungasou vasimolu tei 'o. Lexo anu

u'oxonu aloxo ne la anu musosovosou lexe anu itema Iutaia vile. Xe ili'i la sou anu uxali itema noxou Kalisito maninasou. No anu vote'i ane ne, la Paulo u'osasou uasi. La sou no mine anu mukaukavunu uoli voloxu mulai noxi'a ta Xalatia mo mulai no tuatuala mose'i la anu muvivikala tavu'alo no anu mii ane ne.

'Ulo'ulo — No nano no anu Lavuku Tavuna, la mikaukavunu a'alosou Ioanesi mu'ulosi'a ta mitema tavu'alo no lexa ne Ioridani. Anu muvikalane'i lexe ixiu no anu 'ili'ilixo masumasua noxi'a mo anu u'ulosi'a, mo sou ane'i latala ilavusou lexe ane'i mixiunu mauixa'a. Ta mitema tavu'alo mimuxaxu tane'i noxou Iesu Kalisito, ia mose'i no taine'i i'ulo la anu umaxa'u lamana noxi'a ta mitema lexe itema ne muxali itema mulapu. Laaxu 'ulo'ulo ne aloxo 'o,

- 1) Itema 'ena'ei ane mu'ulo ne anu muxiunu opoonu no anu 'ili'ilixo masumasua noxou e mu'oxo'oxonu tei.
- 2) Anu mumuxaxu tanu noxou Iesu Kalisito lexe anu musakiinu vaikala lexe anu umomomo sou uxexeenu susu noxou 'ena'ei ane umuxaxu tanu noxou.
- 3) Anu umasaxa lexe umulinu Iesu Kalisito xe ulomuxusi.

Vaikala Noxou Lataua
The New Testament plus Genesis and Jonah in the Ata
language of West New Britain, Papua New Guinea
Buk Stat, Jona, na Nupela Testamen long tokples
Pele-Ata long Niugini

Copyright © 2009 The Bible Society of Papua New Guinea

Language: Pele-Ata

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2013-01-05

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 3 Mar 2023 from source files dated 9 Oct 2020

4bfa18b4-9930-59a7-95c7-466b1629bee3